

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.055>

Кілінська К. Й.
Заячук М. Д.
Сухий П. О.

0000-0002-0458-3093
 0000-0003-3236-7184
 0000-0003-2164-182X

Смик О. С.
Брик С. Д.

0000-0002-8291-1929
 0000-0002-2992-1634

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Суспільно-географічний аналіз парково-скверних комплексів (на прикладі м. Чернівці)

УДК 338.483.1:712(477.85)(045)

У статті представлений аналіз парково-скверних комплексів м. Чернівці, запропонований ретроспективний розгляд їхнього виникнення та функціонування. Використана просторова оцінка розміщення парково-скверних комплексів, охарактеризовані нові перспективні райони розбудови парків і скверів, їхні структурні характеристики, що має велике практичне значення для рекреації населення міста. Виявлені: сутнісна відмінність між парком та сквером, видова структура парків і скверів, сучасні аспекти розбудови та трансформації парково-скверних комплексів. Охарактеризовані сучасні та перспективні рекреаційні види використання парково-скверних комплексів (МАФи, скейтпарки), що дозволить молоді займатися екстремальними видами спорту (скейтбординг, кікскутер, велосипеди BMX і МТВ, стрітбординг, агресив верт, агресив стріт, воркаут) та влаштовувати молодіжні фестивалі.

Ключові слова: парки, сквери, парково-скверні комплекси, рекреаційно-туристичні об'єкти, рекреаційна інфраструктура, туризм, рекреація.

Актуальність теми дослідження

Сьогоденність диктує зміни у низці питань, які пов'язані із суспільно-політичними умовами України та її регіонами. Більшість територій зазнають страшного антропогенно-психологічного пресингу через військові події в Україні. Тому наразі важливим питанням є створення сприятливих релаксаційно-рекреаційних умов для відновлення психологічних, емоційних, оздоровчих функцій людини. Одним із таких векторів стає відпочинок у зелених зонах великих і малих міст — парках і скверах. Також існує вектор, спрямований на розроблення проєктів щодо концепції розвитку парків і скверів на території обласних центрів України. Її мета — створення банку даних про їхню наявність, інвентаризація зелених насаджень, забезпечення соціальних потреб мешканців населених пунк-

тів, упровадження механізмів громадського контролю за процесом розвитку парків та скверів, створення програми культурно-просвітницької діяльності кожного парку та скверу, а також довгострокової програми їхнього розвитку. Ці питання наголошують на актуальності цієї публікації.

Стан вивчення питання, основні праці

Дослідження парково-скверних комплексів має давню історію, що пов'язана з виникненням і розвитком поселенських комплексів (міст, містечок, поселень). Так, французький архітектор Ж. де Шамбере запропонував схему планування міста та парково-скверних комплексів, де система зелених насаджень була пріоритетною; англійський філософ Т. Мор вважав, що місту конче потрібні зелені парки і сквери; Т. Кампа-

Цитування:

Кілінська К. Й., Заячук М. Д., Сухий П. О., Смик О. С., Брик С. Д. (2026). Суспільно-географічний аналіз парково-скверних комплексів (на прикладі м. Чернівці). *Український географічний журнал*, 2, 55–64. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.055>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026.

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

нелла, італійський філософ-утопіст, розглядав паркові насадження як складник міста; філософи Р. Оуен та Е. Говард — валлієць та англієць відповідно — створювали архітектурні плани населених пунктів із парками і громадськими спорудами. У закордонних напрацюваннях науковці та архітектори-містобудівники наголошували на рослинному покриві — невід'ємному складнику парково-скверної забудови.

Від поч. XX ст. саме просторове розміщення парково-скверних комплексів стає головним. 1910 р. німецькі містобудівники Р. Еберштадт, Б. Морінг і Р. Петерсен під час роботи над проектом планування м. Берлін розробили клинчасту схему насаджень, за якою зелені клини формуються у парках і скверах, а вже звідти зеленими коридорами спрямовуються до центра міста. Французький архітектор Ле Корбюзьє 1920 р. підготував проект сучасного міста, у центральній частині якого містилися будинки, а на решті території (за його критеріями) мали б розташуватися парки та сквери. Натомість польські науковці створили власну схему парково-скверних насаджень. А представник Німеччини — професор В. Кюн — 1959 р. у структурі міста визначив розташування зелених смуг, центральною з яких стала паркова.

У др. пол. XX ст. на арені досліджень парково-скверних територій лідирує, зміцнюючи свій вплив, балтійська наукова школа, зокрема знаний литовський учений К. Ерінгіс, де 1975 р. вивчали питання еколого-естетичного значення парково-скверних комплексів. Тож під час опрацювання науковцями декоративно-планувальної функції парків і скверів естетичні аспекти розглядаються разом із природними особливостями міста.

На поч. XXI ст. провідні українські вчені-географи досліджують географічні особливості зелених міських зон у кількох напрямках:

- 1) М. Гродзинський, Н. Корогода, О. Гродзинська, Д. Свідзінська (2023 р.) проаналізували основні чинники визначення зелених зон для відвідування мешканцями населених пунктів;
- 2) М. Курницька (2001 р.), С. Мельничук (2001 р.), М. Назарук (2008 р.), В. Скробала (2003 р.), С. Потоцька (2021 р.) вивчали мікрокліматичні та екологічні особливості парків і скверів;
- 3) І. Бляхарська, М. Віклюк (2008 р.), К. Кілінська, Т. Скутар, Л. Лопушняк (2012 р.),

К. Кілінська (2014 р.), Р. Дудин (2016 р.), С. Литвиненко, М. Віклюк (2017 р.), О. Решетюк (2014 р.) склали детальну фізико-географічну характеристику 5 парків і 69 скверів м. Чернівці. Однак актуальним питанням є просторовий аналіз розміщення та функціонування парків і скверів задля збереження об'єктів історико-культурної та природної спадщини, а також індивідуальний підхід у процесі вивчення кожного, зважаючи на їхні особливості та майбутній напрям роботи.

Мета та завдання дослідження

Метою цієї публікації є суспільно-географічний аналіз парків і скверів у м. Чернівці. Завдання ґрунтується на виявленні ретроспективних особливостей створення парків і скверів, їхніх структурних характеристик, географічного розташування, функціонального призначення, що має велике практичне значення для рекреації міста. Об'єктами дослідження є чернівецькі парки та сквери. Предмет дослідження — це конструктивний аналіз мережі парків і скверів міста.

Методи дослідження

Під час вивчення питання автори послуговувалися філософськими, міждисциплінарними і дисциплінарними методами. Однак основним був метод просторового аналізу, що дає змогу простежити структурування міської території, тобто визначити просторове розташування парків і скверів, а саме — локації, межі, взаємозв'язки з іншими об'єктами.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням наукових результатів дослідження

Парк і сквер різняться між собою. Переважно вони сприймаються людьми як місце для відпочинку, хоча насамперед визначними є розміри, площа, характер відвідування. Окремі структурні характеристики про них наведені у (табл. 1).

Парки розташовані на великій території, часто розміри цих архітектурно-ландшафтних об'єктів — майже 10 га. Крім зелених насаджень, алей, упорядкованих доріжок, лав та альтанок, у парках створено різноманітні художні споруди — пам'ятники, фонтани, скульптури тощо [1].

Таблиця 1. Сутнісна відмінність між парком і сквером *

Сквер	Парк
Вимова від англ. <i>square</i> — «площа», «майдан» — упорядкована й озеленена територія всередині житлової або промислової забудови.	Вимова від фр. <i>parc</i> від лат. <i>parricus</i> — «обгороджене» місце» — спеціальна обмежена природна або штучна територія, призначена здебільшого задля рекреації, відпочинку.
Розташований у межах міста.	Озеленена відкрита територія в межах населеного пункту, призначена для відпочинку.
Упорядкована ділянка зелених насаджень площею від 0,02 га до 2,0 га, що є елементом архітектурно-художнього оформлення населених пунктів, призначена для короткочасного відпочинку населення.	Розміщений на значно більшій за сквер території.
Призначений для нетривалого відпочинку.	Влаштовується на окремо відведений території.
Планування скверу передбачає влаштування доріжок, майданчиків, газонів, квітників, окремих груп дерев і чагарників.	Призначений для прогулянки протягом дня.
Об'єкт озеленення міста — ділянка на площі, перехресті доріг чи біля вулиці.	Поділяються на види за призначенням: парки атракціонів, спортивні або меморіальні парки тощо.
Невеликий громадський сад у межах населеного пункту (місто, містечко, село).	Визначення «парк» і «сад» є близькими за значенням. Тому поширене словосполучення «садово-паркове мистецтво». Проте сад існує для вирощування з постачанням надалі фруктів, а парк може вміщувати садову ділянку.
Невелика ділянка у місті, що озеленена деревами та чагарниками. У центральній частині скверу часто споруджують фонтан або зводять монумент в обрамленні квітників.	Місце для масової культурно-політичної роботи й культурного відпочинку населення.
Озеленена упорядкована територія всередині промислової або житлової забудови.	Територія з алеями, квітниками, з обладнанням для відпочинку і розваг.

* Укладено на основі аналізу нормативно-правових актів України, Академічного тлумачного словника (1970–1980 рр.), сучасних інформаційних інтернет-ресурсів.

Існують такі види парків: парки атракціонів рясніють усілякими розважальними спорудами, зокрема гойдалками, каруселями тощо; спортивні парки оснащені смугами перешкод і спортивними снарядами; меморіальні парки та парки-музеї створені на честь певних історичних подій; парки культури та відпочинку поєднують всі вищеперераховані елементи.

Сквер, як і парк, є також об'єктом озеленення міста. Це ділянка, розмір якої не перевищує 2 га. Сквери найчастіше розташовуються на перехресті вулиць, на площі, у спальних районах. Їхнє планування передбачає створення майданчиків, квітників, доріжок, газонів, окремих груп чагарників і дерев. Це своєрідні оазиси в межах міста, які призначені для короткочасного відпочинку. Зазвичай центр скверу прикрашений скульптурами або фонтаном. Тож прогулянки з дітьми та перепочинок під час подорожі містом будуть незабутніми у парках і скверах.

Ретельне дослідження парків та скверів як наукових явищ засвідчує, що це — території природно-ландшафтних, культурних та істо-

ричних ресурсів міста, які нормалізують екологічну ситуацію урбанізованого краєвиду, відновлюють зв'язки між природою та людиною, позитивно впливають на стан її здоров'я, сприяють моральному вихованню, створюють умови для повноцінного сімейного відпочинку. З фізико-географічного погляду вони поліпшують якість повітря, у цьому середовищі можливий кращий розвиток різноманітної фауни та флори, скорочують стік зливних вод та послаблюють спеку в місті.

Планування парків може бути регулярним, ландшафтним та змішаним. Відповідно вирізняють регулярні та ландшафтні типи парків [2] (табл. 2). Регулярний парк характеризується підпорядкованістю архітектурній споруді, геометрично правильним плануванням доріжок, майданчиків, водойм, симетричним розташуванням альтанок, фонтанів, скульптур та інших архітектурних форм, наявністю партерів, бордюрів, живоplotів, боскетів, творів топіарного мистецтва, рядковим висаджуванням дерев тощо. Парки з регулярним плануванням ство-

Таблиця 2. Видова структура парків та їхня рекреаційно-туристична характеристика

Основне призначення	Рекреаційно-туристична характеристика
1. Парк приміський або лісопарк	
Мальовнича лісова місцевість, розташована повністю (або частково) навколо міста, спеціально визначена й обладнана предметами благоустрою, що сприяють масовому відпочинку населення.	Для такої місцевості характерними є придатний для здоров'я мікроклімат, забезпечена прохідність доріг, вигідне транспортне сполучення. У лісопарковому господарстві природні лісові ландшафти планомірно та екологічно виважено перетворюються на культурні лісопаркові.
2. Парк міський	
Велика міська територія з природними або напівприродними екосистемами чи штучними зеленими насадженнями.	Створені для організації масового відпочинку мешканців міста, окремих видів розваг, еколого-виховної та культурно-просвітницької роботи. На його території розміщують атракціони, музеї, кафе, бари, ресторани, танцювальні та дитячі зони, кінотеатри, естрадні павільйони, клуби дозвілля, стадіони, спортивні споруди. Мають розвинену структуру проїзних доріг і стежок, багато малих архітектурних форм (фонтани, струмки, ставки для водного відпочинку тощо). На значній площі розташований партер, де, зокрема, організовують експозиції, виставки квітів і т. ін. Часто міські парки мають самостійний орган адміністративного управління.
2.1. Поліфункціональні парки	
Парки культури та відпочинку.	Переважно місця відпочинку місцевого населення. Мають комплекс ресторанного обслуговування, атракціони, території для дозвілля дітей.
2.2. Спеціалізовані парки	
Дитячі, спортивні, виставкові, історичні (меморіальні), ботанічні, дендрологічні, зоологічні парки.	Просвітницько-виховні комплекси, часто з філіями музеїв, оранжереями, спортивними майданчиками, штучно створеними водними об'єктами.
2.2.1. Історичний (меморіальний) парк	
Пам'ятка історії, культури та садово-паркового мистецтва. До історичних парків належать: 1) старовинні парки; 2) меморіальні парки, власниками яких були видатні діячі (поети, письменники, композитори, вчені тощо), парки на місцях, де відбувалися історичні події.	Пам'ятники визначним особам, музеї. Остаточного визначення «старовинного парку» наразі немає. Проте найчастіше йдеться про парки, яким понад 100 років.

рювалися за часів розквіту ренесансу, бароко, класицизму тощо. Тому абсолютно хибною є поширена у радянській та пострадянській літературі з паркознавства назва регулярного парку — «парк регулярного стилю». Із плином часу замість регулярних парків почали створювати ландшафтні, тож у багатьох парках досі поєднуються регулярне та ландшафтне планування. Ландшафтний (пейзажний) парк з іррегулярним плануванням створюється відповідно до форм рельєфу, деревної та кущової рослинності, водойми. Часто вони не мають правильної геометричної форми [3].

Ландшафтний парк також називають англійським (хоча вперше він виник у Китаї та Японії). Одним із засновників ландшафтних парків вважають пейзажного живописця В. Кента, адже у XVIII ст. в Англії це явище набуло значного по-

ширення. Загальна кількість зелених насаджень на 1 га території парку/скверу така: дерева — 265/260 шт.; чагарники — 1160/1116 шт.; газони — 0,66/0,62 шт.; квітники — 155/110 м². Зелені насадження поміщають у ґрунт, зберігаючи декоративно-естетичний стан території. Найцінніші екземпляри та породи огорожують, створюючи зони обмеженого доступу (експозиційна оранжерея, пам'ятка природи (до прикладу, віковичний в'яз, гінкго чи платан), наукова та заповідна зони), які дозволено відвідувати працівникам адміністративної, комунальної служб, науковцям та рекреантам у супроводі гіда чи екскурсовода.

Від часу свого заснування Чернівці уславилося як торгове місто з численними ринками, куди привозили різноманітні харчі із сусідніх регіонів, зокрема з Європи. Тому місто завжди було людним. Одночасно розвивалися посе-

ленська інфраструктура та промисловість, що спонукало до створення територій відпочинку. Так зароджувалася мережа парків і скверів для масового відпочинку. Перший у місті — нинішній Центр культури та дозвілля імені Т. Шевченка. Його перша назва — «Фольксгартен» (тому вулицю біля парку назвали «Садова»), що у перекладі з німецької означає «Народний сад» (1830 р.). Від 1946 р. — це парк імені Калініна, а на честь Т. Шевченка парк названо 1990 р. На поч. XIX ст. інженером його був А. Марін, який разом із садівниками А. Піотровським і К. Бауером, ґрунтуючись на традиціях європейського паркового мистецтва, створили рекреаційний ареал із 35 тис. європейських видів рослинного покриву і звели будиночки для відпочивальників. Обов'язковим було висаджування екзотичних деревних порід, які завозили з німецьких, австрійських, чеських і карпатських розсадників [4–6]. У центрі парку була облаштована у стилі класицизму купальня та курсалон, алеї для прогулянок верхи на конях, ставок з лебедями, вкритий водяними ліліями. 1903 р. запрацював басейн із фонтаном. На території парку за австрійських часів (1772–1918 рр.) встановлено пам'ятник імператору Францу Йосифу I Габсбургу та першому ректору Чернівецького університету К. Томащуку (1875–1876 рр.). Обидва монументи згодом було демонтовано румунською та радянською владами. У 2016 р. пам'ятник К. Томащуку було відновлено та встановлено на тому ж місці.

Також були засновані пейзажний Садгірський парк (1840–1850 рр.) та Чернівецький дендрологічний парк (1876 р.). На території Садгірського парку розташований обласний дитячий протитуберкульозний санаторій «Садгора». Парк створений бароном фон Гартенбергом-Садогурським, який був дуже поважною людиною у тодішньому м. Садгора. У ньому

налічувалося майже 50 видів деревних та чагарникових рослин, 12 з яких — цінні екзотичні. На його території були два великих озера, де плавали лебеді (сьогодні це ділянки плодового саду), джерело мінеральної води «Садгірська». Тут часто відпочивала садгірська аристократія.

Окрім Народного парку, у др. пол. XIX ст. у Чернівцях були засновані такі парки: Франца Йосифа I Габсбурга, Піно, парк на Габсбурзькій височині, на узвишші Геббельса, на Стрілецькому узвишші, про що свідчать давні поштівки. Тож дотепер збереглися парк на горі Габсбург, Шиллера, а сквер на узвишші Геббельса зник (нині тут господарський майданчик у районі вул. І. Богуна). Парк за корпусами Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (нині — парк імені Ю. Федьковича) розташований на височині Домник, або на Панській горі. У 1880 р. це узвишшя офіційно перейменували на Габсбурзьку височину (гора Габсбург). У народі її називали просто — «Гарбуз».

За просторово-архітектурною характеристикою всі парки м. Чернівці належать до напіввідкритого типу, а за типом паркового ландшафту — до паркових і регулярних, що сприяє їхньому рекреаційному природокористуванню (табл. 3, 4).

Від місць масового відпочинку (Жовтневий парк) особливим набором рекреаційних послуг (клуби, шоу-програми, заходи) відрізняються парки культури та відпочинку. Цей тип парків був запроваджений у 30-х рр. XX ст. Тож трансформацій зазнали як новостворені парки, так і давніші (Центральний парк культури і відпочинку (КПКіВ) імені Калініна — на базі парку Фольксгартен, нині — ЦПКіВ імені Т. Шевченка). А ось парк Ф. Шиллера сформувався на місці нинішніх лісових масивів. Парковий ландшафт утворився у ньому через ландшафтні рубки та сучасне висаджування дерев, зважаючи

Таблиця 3. Рекреаційне природокористування парків м. Чернівці

№	Парк	Площа, га	Призначення
1.	Центральний парк культури та відпочинку імені Т. Шевченка	16,8	Рекреація для місцевого населення і туристичних груп з інших населених пунктів області й України
2.	Парк імені Ф. Шиллера	4,5	Лісопаркова прогулянкова зона
3.	Парк імені Ю. Федьковича	11,0	Рекреація і туризм
4.	Комунальне підприємство «Парк Жовтневий»	63,3	Місце відпочинку місцевого населення і туристичних груп з інших населених пунктів області й України.
5.	Етнографічний парк/музей архітектури та побуту	7,76	Експерсії, етнографічні заходи, виставки

Таблиця 4. Рекреаційне природокористування скверів м. Чернівці (з площею понад 0,5 га)

№	Сквер	Площа, га	Призначення
1.	Сквер на Площі Соборній «Парк Вишиванки»	0,735	Реконструкція
2.	Сквер на Площі Турецької криниці	0,580	Рекреація
3.	Сквер біля Костелу Серце Ісуса	0,572	Рекреація
4.	Сквер навпроти Залізничного вокзалу	0,554	Реконструкція
5.	Сквер на вул. Вересневій	0,751	Рекреація
6.	Сквер біля Будинку Культури (вул. І. Підкови, 1)	0,501	Рекреація
7.	Сквер на Героїв Майдану, 176	0,88	Рекреація
8.	Сквер на Руській, 183	0,66	Реконструкція
9.	Сквер на Хотинській, 2г	0,6	Реконструкція
10.	Сквер біля готелю «Черемош»	0,942	Рекреація
11.	Сквер поблизу КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Л. Каденюка»	1,23	Реконструкція
12.	Сквер на вул. І. Миколайчука, 3а	0,8	Рекреація
13.	Сквер на вул. Небесної Сотні, 2	0,8	Рекреація
14.	Сквер на вул. М. Глінки, 7	0,55	Рекреація
15.	Сквер на вул. Білоруській, 20	0,56	Реконструкція
16.	Сквер на вул. В. Винниченка	5,0	Рекреація
17.	Сквер «Узвишся Гьобеля» (вул. Б. Хмельницького)	5,82	Рекреація
18.	Сквер на вул. Героїв Майдану, 109	0,52	Рекреація

на ландшафтно-таксаційне оцінювання території. Інтенсивність рубок залежала від складу та якості лісової рослинності, рельєфу, композиційних особливостей паркового простору, що створювався [7–8]. Наразі споруди та пристрої парків групуються, утворюючи такі функціональні зони: фізкультурно-оздоровчу, дитячу, видовищно-масову, культурно-просвітницьку, тихого відпочинку та прогулянок, розваг, атракціонів, господарську.

Для короткочасної рекреації та психологічного комфорту відвідувачів сквери мають мережу доріжок, лавиці. Просторова організація скверів ґрунтується на постійних пейзажних прийомах планування [9]. Центральними об'єктами проектування скверів є комбінації деревних і чагарникових насаджень, композиції квітників. Часто на їхній території розташовано пам'ятники.

Нині рекреанти здебільшого цікавляться вікодавними скверами (зосібна Панським, що на горі Габсбург, 1830 р., тепер — сквер імені Ю. Федьковича), які увібрали віденські традиції паркового будівництва: це і малі архітектурні форми, і скульптурні композиції та фонтани, оптимальні конфігурації доріг, площ, розміщення паркових споруд тощо.

За упорядкування та благоустрій міських скверів і парків відповідає комунальне підприємство «Чернівецький міський комунальний виробничий трест зеленого господарства та протизсувних робіт»: здійснюються санітарні рубки та рубки реконструкції, підсадка молодняку ідентичного видового складу.

Рекреаційна інфраструктура парків і скверів представлена переважно облаштованою системою алейно-стежкової мережі. Однак на їхній території немає розроблених та упорядкованих маршрутів лікувально-оздоровчих стежок — теренкурів, окрім парку культури і відпочинку (ПКиВ) Жовтневий, де розміщено 5 теренкурів з докладними інструкціями їхнього використання. Решта упорядковані асфальтовими оглядовими майданчиками та місцями для відпочинку з лавками [10–12].

На території Чернівців розташовано 10 парків-пам'яток, дендрологічний парк і ботанічний сад загальнодержавного значення [13], у межах яких зростають 115 видів і форм дерев та чагарників (табл. 5).

Др. пол. XIX ст. характеризується інтенсивним улаштуванням парків та скверів. У їхньому створенні відчувається поєднання елементів регулярного стилю (прямі липові, кленові або

Таблиця 5. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва м. Чернівці

№	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (площа, га)	Час заснування	Загальна характеристика
1.	Парк імені Ф. Шиллера (10,0)	1890 р.	30 видів і форм дерев та чагарників.
2.	Парк імені Ю. Федьковича (10,0)	1830 р.	70 видів дерев та чагарників.
3.	Парк-сквер «Вишиванки», пл. Соборна (0,75)	1885 р.	Рідкісні дерева та чагарники.
4.	Парк-сквер, вул. М. Кордуби (0,5)	1890 р.	25 видів і форм дерев та чагарників.
5.	Садгірський парк, вул. Д. Квітковського (2,0)	1895 р.	13 видів екзотів.
6.	Садгірський парк, вул. І. Підкови (7,3)	1840–1850 рр.	50 видів дерев та чагарників. З них 21 — екзоти.
7.	Парк-сквер вул. К. Стеценка (0,5)	др. пол. XIX ст.	25 цінних видів дерев і чагарників.
8.	Парк Жовтневий, вул. П. Орлика (63,5)		Має штучні водойми. Зростає 18 видів екзотів.
9.	Чернівецький дендропарк (4,8)		100 видів місцевих та екзотичних дерев і чагарників.
10.	Чернівецький ботанічний сад (3,5)	1877 р.	1300 видів і форм рослин, з них 170 — лікарських, а 650 зростають в оранжереях.

Таблиця 6. Перелік перспективних земельних ділянок для влаштування парків у м. Чернівці (станом на 2023 р.)

№	Назва	Адреса	Орієнтовна площа (га)
1.	Спортивний парк	вул. Дихтинецька — вул. Березівська	2,02
2.	Гідропарк «Прут»	вул. Донбасівська — вул. Прутська — вул. Рокитянська	110,25
3.	Лісопарк «Цецино»	вул. Іванківська	25,50
4.	Лісопарк «Садгора»	вул. Кубинська	76,85
5.	Спортивний парк	вул. О. Пчілки — вул. Комунальників	13,53
6.	Лісопарк «Роша Стинка»	вул. Путильська	14,00
7.	Лісопарк «Кемпінг»	вул. Сікових Стрільців	29,25

грабові алеї, стрижені бордюри різної висоти з аборигенних та інтродукованих порід, а також ландшафтного дизайну), основою якого є геолого-геоморфологічний чинник.

У 1940–1950 рр. за будівництво парків і скверів відповідали міські муніципалітети, однак через Другу світову війну ця справа занепадала. Парки та сквери захаращувалися, відбувалися поступове самозасівання та проростання місцевих порід, європейський стиль парко- та скверобудування втрачався.

Від 60-х років ХХ ст. формується конструктивний підхід до технологічного розвитку парків і скверів. Відновлення та реконструкція сприяли подальшому розвитку Чернівецького та Садгірського парків, їм було надано статус парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Питання збереження та розвитку міських парків обговорюються громадськими організаціями (Центр UA), місцевою владою та експертами у галузі охорони природи та раціонального природокористування [14–16].

Наразі створений оновлений список парків і скверів, а також перелік перспективних ділянок у м. Чернівці (**табл. 6**).

За функціональною ознакою більшість парків — монофункціональні: на їхній території розташовані історичні об'єкти. Три з них (Центральний парк культури та відпочинку імені Т. Шевченка, парк імені Ю. Федьковича, парк Жовтневий) є поліфункціональними [17].

За геолого-геоморфологічним чинником парки і сквери розміщуються на рівні середніх і високих терас. За біотичним чинником — це території, де переважають лісові, лучні, гірські, низькотерасові, заплавні урочища.

Впродовж останніх років на території парків імені Т. Шевченка та Жовтневого масово почали з'являтися МАФи та заклади харчування, що перетворюють зелені зони відпочинку

на комерційні об'єкти. У місті функціонують два скейтпарки (на території КП «Жовтневий» та скейтпарку «Мальва»). Запроваджено спорудження скейтпарку в ЦПКіД імені Т. Шевченка.

Задля ефективного використання парково-скверних комплексів, особливо для дітей переселенців зі східних регіонів України, розпочато створення сучасного скейтпарку просто неба (огорожений майданчик) на території парку імені Т. Шевченка. Спортивні спорядження, які пропонується розмістити в скейтпарку, мають різний рівень складності, тож частково ними можуть скористатися навіть діти. Також на майданчику тренуватимуться воркаутери. Скейтпарк заохочуватиме дітей та підлітків до різних видів спорту, що сприятиме їхньому фізичному розвитку, отриманню позитивної енергії, знайомству з новими друзями, — зокрема і у такий спосіб розвиватиметься м. Чернівці. Завдяки скейтпарку в парку імені Т. Шевченка відбуватимуться і показові виступи потенційних професійних спортсменів, адже екстремальним видам катання можна навчити (за сприяння федерацій цих видів спорту). Поряд зі скейтпарком можна встановити акробатичні перекладини для воркаутерів, які також виконують трюки. До того ж на території скейтпарку можливе проведення молодіжних фестивалів, які виконуватимуть виховну та патріотичну функції. Додатковим форматом використання скейтпарку може стати організація кінопоказів на майданчику по завершенні катання.

Висновки

Однією з сновних проблем для Чернівців залишається досі незадовільний розвиток пар-

ків і скверів. Здебільшого занедбані території, немає лавиць та якісного покриття на прогулянкових доріжках, щільно укладена бруківка, що за певний період часу руйнується через природні (природне відновлення рослинного покриву, зволоження та просідання ґрунтових пластів) та антропогенні (витоптування) процеси. Ба більше — парки та сквери стають недоступною розкішшю для людей з інвалідністю і маломобільних груп населення.

Зазвичай у Чернівцях найпривабливішими місцями для відпочинку є старовинні об'єкти, що розташовані в історичній частині міста: парки «Жовтневий» та імені Т. Шевченка, зелені місцини навколо колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (сквер, дендропарк, парк імені Ю. Федьковича).

Одним з головних завдань сьогодення є розвиток усіх парково-скверних комплексів міста. Його виконання вбачається:

- 1) у створенні парково-скверної інфраструктури для рекреаційної діяльності тутешнього та переселенського населення міста;
- 2) у найменуванні всіх парково-скверних об'єктів замість «парк на вул. ...»;
- 3) розвитку меценатства у місті, що спричинить не лише створення МАФів, але й інших інфраструктурних об'єктів;
- 4) раціональному природокористуванню значених об'єктів відпочинку;
- 5) залученні громадськості до моніторингу екологічних станів парків і скверів міста. Тоді гасло міста «Viribus Unitis!» (з лат. «Спільними зусиллями!») справді реалізується у цій рекреаційній царині м. Чернівці.

References [Література]

1. Denysyk, G. I., & Kravtsova, I. V. (2012). *Garden and park landscapes of the Right Bank forest-steppe of Ukraine*. PP "Edelweiss and K". [In Ukrainian]. [Денисик Г. І., Кравцова І. В. (2012). *Садово-паркові ландшафти Правобережного лісостепу України*. ПП «Едельвейс і К».]
2. Kilinska, K., Skutar, T., Lopushniak, L., & Palamar, D. (2013). Parks-monuments of horticultural art of the Chernivtsi region—objects of recreational nature use. *Geography and tourism*, 25, 138–151. [In Ukrainian]. [Кілінська, К., Скутар Т., Лопушняк Л., Паламар Д. (2013). Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Чернівецької області — об'єкти рекреаційного природокористування. *Географія та туризм*, 25, 138–151.]
3. Kilinska, K. Y. (2007). *Ecological and predictive assessment of the natural and economic diversity of the Carpathian-Podilskyi region of Ukraine: monograph*. Ruta Publishing House. [In Ukrainian]. [Кілінська К. Й. (2007). *Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України*: монографія. Вид-во «Рута».]
4. Kilinska, K. Y., & Andrusyak, N. S. (2011). Recreational and tourist passport of the territory — as a form of recreational monitoring of the natural environment. *Geography and tourism*, 16, 76–82. [In Ukrainian]. [Кілінська К. Й., Андрусяк Н. С. (2011). Рекреаційно-туристичний паспорт території як форма рекреаційного моніторингу навколишнього природного середовища. *Географія та туризм*, 16, 76–82.]

5. Kilinska, K. Y., Scutar, T. D. (2014). *Recreational and touristic diversity of Chernivtsi region: current state, evaluation and prospects*. Chernivtsi National University. [In Ukrainian]. [Кілінська К. Й., Скутар Т. Д. (2014). *Рекреаційно-туристична різноманітність Чернівецької області: сучасний стан, оцінка та перспективи*. Чернівецький нац. ун-т.]
6. Kilinska, K., Andrusiak, N. (2020). *Parks-monuments of horticultural art: spatial organization and recreational and tourist evaluation (on the example of Chernivtsi region)*. Chernivtsi National University. [In Ukrainian]. [Кілінська К., Андрусак Н. (2020). *Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: просторова організація та рекреаційно-туристична оцінка (на прикладі Чернівецької області)*. Чернівецький нац. ун-т.]
7. Zayachuk, M. D., Zayachuk, O. G., & Zayachuk, A. M. (2021). *Prospects for the intensification of international relations in the border territories (on the example of Chernivtsi region). Ukraine's place in the European space: geospatial features and European unification: materials of the all-Ukrainian seminar dedicated to Europe Day (p. 13–20)*. Vector. [In Ukrainian]. [Заячук М. Д., Заячук О. Г., Заячук А. М. (2021). *Перспективи інтенсифікації міжнародних відносин у прикордонних територіях (на прикладі Чернівецької області). Місце України в європейському просторі: геопросторові риси та європейська уніфікація: матеріали всеукраїнського семінару, присвяченого Дню Європи (с. 13–20)*. Вектор.]
8. Zayachuk, M., Zayachuk, O., & Zayachuk, A. (2021). *Spatial resource of the territory of Chernivtsi: chronological and horological analysis. Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Geography, 1/2(78/79), 26–32*. [In Ukrainian]. [Заячук М., Заячук О., Заячук А. (2021). *Просторовий ресурс території м. Чернівці: хронологічний та хорологічний аналіз. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія, 1/2(78/79), 26–32*.]
9. Grodzinsky, M. D. (2005). *Landscape aesthetics*. Polygraph Publishing House Center "Kyiv University." [In Ukrainian]. [Гродзинський М. Д. (2005). *Естетика ландшафту*. Видавничо-поліграф. центр „Київський університет“.]
10. Smyk, O. S. (2018). *The industry of leisure and entertainment in the tourism sphere (on the example of Chernivtsi region). Current state, problems and prospects of tourism development in the regions of Ukraine: materials of the III All-Ukr. science and practice conf. (p. 25–27)*. LDUFK. [In Ukrainian]. [Смик О. С. (2018). *Індустрія дозвілля та розваг в туристичній сфері (на прикладі Чернівецької області). Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (с. 25–27)*. ЛДУФК.]
11. Smyk, O. (2016). *Resort and recreation resources of the Carpathian region. Geography, economy and tourism: national and international experience. Materials of the X international scientific conference (p. 388–392)*. [In Ukrainian]. [Смик, О. (2016). *Курортно-рекреаційні ресурси Карпатського регіону. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід. Матеріали X Міжнародної наукової конференції (с. 388–392)*.]
12. Smyk, O. (2012). *Formation of tourist infrastructure of the Chernivtsi region. Tourism and hospitality in Ukraine: state, problems, trends, development prospects: materials of the 1st International Scientific and Practical Conference (p. 311–316)*. Brama-Ukraine. [In Ukrainian]. [Смик О. (2012). *Формування туристичної інфраструктури Чернівецької області. Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (с. 311–316)*. Брама-Україна.]
13. Reshetiuk, O. V. (2017). *Retrospective and typological analysis of the network of protected objects of Bukovyna Precarpathia in connection with its importance for the formation of a regional eco-network. Regional aspects of floristic and faunal research: materials of the Fourth International science and practice conf. (p. 235–240)*. Print Art. [In Ukrainian]. [Решетюк О. В. (2017). *Ретроспективний і типологічний аналіз мережі заповідних об'єктів Буковинського Передкарпаття у зв'язку з її значенням для формування регіональної екомережі. Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (с. 235–240)*. Друк Арт.]
14. Sukhyi, P. O., Berezka, I. S., & Darchuk, K. V. (2012). *The current state of recreational land use within Ivano-Frankivsk-Chernivtsk Transnistria. Carpathian Territory. Scientific studies on history, culture, tourism. Magazine, 44–50*. [In Ukrainian]. [Сухий П. О., Березка І. С., Дарчук К. В. (2012). *Сучасний стан використання земель рекреаційного призначення в межах Івано-Франківського-Чернівецького Придністер'я. Карпатський Край. Наукові студії з історії, культури, туризму. Журнал, 44–50*.]
15. Sukhyi, P. O., & Atamanyuk M.-T. M. (2021). *Land resources of Ukrainian Subcarpathia*. Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovycha. [In Ukrainian]. [Сухий П. О., Атаманюк М.-Т. М. (2021). *Земельні ресурси Українського Передкарпаття*. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича.]
16. Sukhyi, P. O., Berezka, I. S., & Lupul, M. M. (2015). *The modern structure of the use of the land fund of the Prut River valley within the administrative districts of the Chernivtsi region. Scientific bulletin of Chernivtsi University: collection of scientific papers, 744–745. Geography, 177–182*. [In Ukrainian]. [Сухий П. О., Березка І. С., Лупул М. М. (2015). *Сучасна структура використання земельного фонду долини річки Прут в межах адміністративних районів Чернівецької області. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць, 744–745. Географія, 177–182*.]
17. Litvinenko, S. G., Vikliyk, M. I., & Bliakharska, L. O. (2017). *Results of the inventory of green areas of the city of Chernivtsi. Scientific bulletin of NLTU of Ukraine, 27(1), 48–53*. [In Ukrainian]. [Літвіненко С. Г., Веклюк М. І., Бляхарська Л. О. (2017). *Підсумки інвентаризації зелених насаджень міста Чернівці. Науковий вісник НЛТУ України, 27(1), 48–53*.]

Стаття надійшла до редакції 16.07.2025 р., прийнята до друку 20.01.2026 р.

Kilinska, K. Y. 0000-0002-0458-3093
Zaiachuk, M. D. 0000-0003-3236-7184
Sukhyi, P. O. 0000-0003-2164-182X

Smyk, O. S. 0000-0002-8291-1929
Bryk, S. D. 0000-0002-2992-1634

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi

Socio-Geographic Analysis of Park and Square Complexes (Case Study of Chernivtsy)

UDC 338.483.1:712(477.85)(045)

The present dictates changes in a number of issues related to the socio-political conditions of Ukraine and its regions. Most of the territories are under enormous anthropogenic and psychological pressure due to the military events in Ukraine. Therefore, an important issue in certain regions of Ukraine is the creation of favorable conditions for relaxation to restore a person's psychological, emotional, and health-improving functions. One of these vectors is recreation in green areas of large and small cities—parks and squares. There are more than 100 parks and squares operating within the city of Chernivtsi today, which arose in different socio-economic eras and serve various recreational functions. Therefore, the purpose of this publication is a spatial analysis of parks and squares in the city of Chernivtsi. The task of the publication is to identify the retrospective features of the creation of parks and squares, their structural characteristics, geographical location, and functional purpose, which is of great practical importance for the recreation of the city's population. The research focuses on the parks and squares of the city of Chernivtsi. The study examines the historical background and a constructive analysis of the city's network of parks and squares. Traditional philosophical, disciplinary, and interdisciplinary methods were used to study this issue. Preference was given to the spatial analysis method, which is based on the spatial distribution of parks and squares. Therefore, the study of parks and squares, as recreational and tourist facilities, includes the main elements and features of the functioning of territories of this type. These include recreational infrastructure, the aesthetic value of the territory, recreational load, and suitability for use in tourism and recreation. To create an information database, a recreational and touristic passport was developed that includes 10 main sections with detailed information. Therefore, improving their architectural and aesthetic condition, restoring and renewing certain types of rare plants, and revising the main directions of modern use is the task not only of management bodies and newly created communities, but also of scientists, patriots of the native land, naturalists, and the entire population that strives to preserve the symbiosis of unique complexes.

Keywords: *parks, squares, park and square complexes, recreational and tourist facilities, recreational infrastructure, tourism, recreation.*

For citation:

Kilinska, K. Y., Zaiachuk, M. D., Sukhyi, P. O., Smyk, O. S., & Bryk, S. D. (2026). Socio-Geographic Analysis of Park and Square Complexes (Case Study of Chernivtsy). *Ukrainian Geographical Journal*, (2), 55–64. [In Ukrainian] DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2026.02.055>

Copyright © 2026 Publishing House *Akademperydyka* of the National Academy of Sciences of Ukraine.

The article is published under the open access license CC BY-NC-ND license

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>